

РОЗДІЛ I. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

УДК 159.942+327

Марія Августюк,

доктор психологічних наук,

доцент, професор кафедри міжнародних відносин,

Національний університет «Острозька академія»,

mariia.avgustiuk@oa.edu.ua,

ORCID ID: 0000-0002-9510-5715

DOI 10.29038/2524-2679-2025-01-5-17

РОЛЬ ЕМОЦІЙ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

У сфері міжнародних відносин наукові дослідження емоцій як невід'ємної складової частини міжнародних відносин є відносно новим та різноплановим явищем. Як самоочевидні й ірраціональні побічні продукти когнітивних процесів емоції донедавна залишалися недостатньо теоретизованими, однак уже можна стверджувати про існування твердого консенсусу в галузі міжнародних відносин щодо вагомого значення емоцій для міжнародної та глобальної політики. Інтелектуальне коріння емоцій впливає з різних дисциплін, серед яких виділяють психологію, нейронауку, соціологію, історію й культурологію. І це розмаїття відображено в науково-дослідницьких пошуках відповідних способів вивчення емоцій та їхніх політичних наслідків у сфері міжнародних відносин. Емоції вбудовані в соціальні та/або культурні аспекти всіх світових середовищ і перебувають у тісному структурованому зв'язку з їхніми домінуючими інтересами, цінностями та прагненнями. Емоції розглядають як фундаментальну й невід'ємну частину індивідуального та суспільно-політичного життя. Наразі відбувається ключова зміна в розумінні зв'язків між емоціями та раціональністю, оскільки класичне бачення раціональності, вільної від емоцій, є химерним. Крім того, емоції внутрішньо пов'язані з дискурсами й соціальними структурами, які формують світове суспільство. Виокремлюють два напрями вивчення емоцій у міжнародних відносинах: дослідження взаємозв'язку між індивідуальними та колективними емоціями й дослідження емоцій у зв'язку з динамікою та структурою владних інституцій. Науковці працюють над розкриттям різних видів емоційних практик, їхніх політичних наслідків і політичної боротьби

в межах як мікро-, так і макрополітики в міжнародних відносинах. Іншими словами, повсякденна політика емоцій дає змогу досліджувати, хто може виражати емоції, які емоції сприймають як (не)правомірні чи (не)бажані, як та за яких обставин емоції поширюються. Соціальний, колективний і політичний характер емоцій сприяє не лише раціональності колективного прийняття рішень та виконання політичних дій, а й концептуалізації тієї чи тієї емоції як форми дії з подальшими політичними змінами на світовій арені.

Ключові слова: емоції, міжнародні відносини, міжнародні актори, політичний характер, політичні судження.

Mariia Avhustiuk,

The National University of Ostroh Academy,

ORCID ID: 0000-0002-9510-5715

THE ROLE OF EMOTIONS IN INTERNATIONAL RELATIONS

In the field of international relations, scientific research of emotions as an integral component of international relations is a relatively new and diverse phenomenon. As self-evident and irrational by-products of cognitive processes, emotions remained under-theorized until recently, but it is already possible to assert the existence of a solid consensus in the field of international relations regarding the significant importance of emotions for international and global politics. The intellectual roots of emotions stem from various disciplines, among which psychology, neuroscience, sociology, history, and cultural studies are distinguished, and this diversity is reflected in the scientific and research search for appropriate ways to study emotions and their political consequences in the field of international relations. Emotions are embedded in the social and/or cultural aspects of all world environments and are closely structured about their dominant interests, values and aspirations. Emotions are considered a fundamental and integral part of individual and socio-political life. A key shift in understanding the relationship between emotion and rationality is currently taking place, as the classical vision of emotion-free rationality is fanciful. Furthermore, emotions are intrinsically linked to the discourses and social structures that shape global society. There are two areas of study of emotions in international relations: the study of the relationship between individual and collective emotions and the study of emotions in connection with the dynamics and structure of power institutions. Scholars are working to uncover different types of emotional practices, their political consequences, and political struggles within both micro- and macro-politics in international relations. In other words, the everyday politics of emotions allows us to explore who can express

emotions, what emotions are perceived as (il)legitimate or (un)desirable, and how and why emotions are spread. The social, collective and political nature of emotions contributes not only to the rationality of collective decision-making and the implementation of political actions but also to the conceptualization of this or that emotion as a form of action with subsequent political changes on the world stage.

Key words: emotions, international relations, international actors, political character, political judgments.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Емоції завжди були невід’ємною складовою частиною міжнародних відносин. Однак наукові дослідження емоцій у сфері міжнародних відносин є відносно новим і різноплановим явищем. Збільшення кількості наукових досліджень емоцій у міжнародних відносинах спричинило низку цікавих запитань, дискусій та теоретичних позицій щодо так званих «агентських властивостей» міжнародних акторів і того, яким чином вони включені в міжнародні структури. На сьогодні можна стверджувати про існування твердого консенсусу в галузі міжнародних відносин про те, що емоції мають важливе значення для міжнародної й глобальної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі простежуємо дослідження емоцій на рівнях окремих акторів, груп, а також держав. Сферою досліджень є, зокрема, вивчення емоцій та міжнародних конфліктів (Y. Zarhloule, K. Storch, E. Erdogan, M. G. Kosen й ін.), зовнішньої політики (насамперед західних країн, у тому числі держав ЄС) і постколоніалізму (Y. Gürsoy, M. Soltaninejad, B. Naude, S. Hebbouch, A. J. Santana Bugés, H. Musullulu, S. Gürkan, P.-F. Weber, P. Wawrzynski, Y. Ozer, F. K. Asci та ін.), медійних дискурсів і популярної культури (S. Adriana та ін.), глобальних проблем (M. Kumar, O. M. Gnerre й ін.), мови політики (R. Breeze та ін.) тощо [2].

Мета дослідження – проаналізувати основні теоретичні та методологічні аспекти взаємозв’язку між емоціями й міжнародними відносинами.

Методика дослідження. У дослідженні використано теоретичні та порівняльні методи аналізу ролі емоцій у міжнародних відносинах. Необхідність вивчення цих теоретичних і методологічних аспектів зумовлена особливостями впливу емоцій на розвиток світової політики та міждержавних відносин, адже соціальний, колективний і політичний

характер емоцій дає змогу не тільки зрозуміти колективне прийняття рішень та політичних дій, а й концептуалізувати емоції як форми дії, що здатні спонукати до політичних змін на світовій арені.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Протягом тривалого часу емоції в міжнародних відносинах розглядали як самоочевидні та ірраціональні побічні продукти когнітивних процесів, і вони донедавна залишалися недостатньо теоретизованими. Перша хвиля досліджень нарікала на нехтування дисципліною й указувала на маргіналізацію емоцій в основних теоріях і концепціях міжнародних відносин. Друга хвиля інтегрувала розгляд емоцій у наявні дослідження в конкретних тематичних сферах, що варіюються від дипломатії, безпеки, війни та етнічних конфліктів до транснаціональних акторів, інститутів, державного й міждержавного управління, а також управління конфліктами. Інтелектуальне коріння емоцій випливає з різних дисциплін, таких як психологія, нейронаука, соціологія, історія та культурологія, і це розмаїття відображено в постійних пошуках способів вивчення емоцій та їхніх політичних наслідків у міжнародних відносинах. Ці виклики стосуються низки онтологічних й епістемологічних питань, серед яких виокремлюють концептуалізацію емоцій, їх методологічне охоплення та перехід від індивідуального до колективного рівня аналізу [8; 7].

Політичний світогляд передбачає гостре занепокоєння ненадійним і ворожим зовнішнім світом, країни мають спільну емоційну спадщину, залишену історичними образами й несправедливістю, військові повстанські та екстремістські групи функціонують за допомогою стратегічного маніпулювання страхом і терором, держави продовжують свою жорстку політику, прагнучи залякати та стримати «негідних» партнерів загрозою санкцій і військових дій тощо. Однак емоціям довгий час приписували статус того, що є саме собою зрозуміле та що фактично перешкоджає «раціональним» рішенням, і лише порівняно нещодавно наука про міжнародні відносини почала розглядати емоції як дещо серйозне [6; 5].

Ранні розмірковування про емоції в політиці й міжнародних відносинах були похідними від історичної дихотомії, відповідно до якої емоції перебували в опозиції до розуму та раціональності. Щодо цього емоції вважали примхливими й некерованими почуттями, які перешкоджали ефективному розмірковуванню та винесенню раціональних суджень і, як наслідок, несуттєвими для політики або такими, що перешкоджають неупередженим політичним судженням [6].

Проте за останні два-три десятиліття теорії емоцій повністю змінилися. Емоції тепер розглядають як фундаментальну й невід'ємну частину людського життя, а також як розширення суспільно-політичного життя. Їх неможливо прибрати з політики, тому що вони покладені в основу людського існування, будучи так званим «матеріалом життя», оскільки без емоцій ніщо інше не мало б значення. Відбувається ключова зміна в розумінні зв'язків між емоціями та раціональністю, оскільки класичне бачення раціональності, вільної від емоцій, виявилось химерним, адже саме емоції сприяють формуванню раціональності. Емоції внутрішньо пов'язані з дискурсами й соціальними структурами, які формують світове суспільство і, як доведено, убудовані в те чи те соціальне та/або культурне середовище, перебуваючи в тісному структурованому зв'язку з домінуючими інтересами, цінностями та прагненнями цього середовища. Це означає, що форма наших емоцій залежить від контекстного, темпорального й просторового наповнення. Соціальні системи та структури, за допомогою яких здійснюється політика, – прийняття рішень, практика співпраці чи опору – також утворюються через переважаючі й постійно змінювані емоційні реєстри [6; 9].

Незважаючи на те, що емоції та їх роль у громадській, політичній і міжнародній сферах традиційно виключають із західних політичних та філософських праць, вони все частіше стають загальноприйнятим центром досліджень міжнародних відносин. Наразі працюють над розкриттям різних видів емоційних практик, їхніх політичних наслідків та політичної боротьби в межах як мікро-, так і макрополітики в міжнародних відносинах. Іншими словами, повсякденна політика емоцій дає змогу досліджувати, хто може виражати емоції, які емоції сприймають як (не)правомірні чи (не)бажані, як та за яких обставин емоції поширюються. Відповідно до цього, виокремлюють два напрями дослідження емоцій у міжнародних відносинах: 1) дослідження взаємозв'язку між індивідуальними й колективними емоціями; 2) дослідження емоцій та їх зв'язку з динамікою й структурою владних інституцій [1].

У 2014 р. відбувся Форум про емоції та світову політику, який визначив одну з ключових проблем, а саме – теоретизувати перехід від індивідуального до колективного досвіду емоцій. Якщо емоції мають бути актуальними для міжнародних відносин, то вони повинні мати якийсь колективний вимір [1].

На першопочатковому та індивідуальному рівнях емоції є особистими, оскільки знаходять вираження у фізичному та соматичному досвідах, виступаючи соматичними реакціями, що відповідають тим чи тим

обставинам [1]. Емоції здатні керувати динамікою влади й взаємозв'язки варіюються від «зверху донизу» до «знизу вгору» [1; 7; 8].

Актуальними на сьогодні є дослідження таких емоційних станів, як гнів, приниження, помста, ностальгія, афекти тощо. Ширшим вивченням емоцій є дослідження їх ролі в конструюванні інтернал-соціального світу, характеризування емоційних станів державної ідентичності та зовнішньої політики [11].

Велика кількість досліджень у галузі міжнародних відносин тепер вивчає те, як емоції можуть формувати політичне сприймання поведінки, а також намагання міжнародних акторів маніпулювати, використовувати й/або розгортати емоції та емоційні прояви для політичних цілей. Менше уваги, однак, зосереджують на особливостях впливу політичної боротьби на спосіб породження емоцій і їх значення [5]. Відбувається теоретизування політики розподілу емоцій, які можуть проявлятися у трьох загальних формах, кожна з яких має свої властивості та логіку заперечення: емоційні зобов'язання як обов'язок акторів на міжнародній політичній арені відчувати й виражати ті чи ті емоції, емоційні права як права акторів відчувати чи не відчувати ті чи ті емоції, а також як ієрархія емоційної поваги, що передбачає різний ступінь пріоритету, який надають почуттям тих чи тих акторів [5].

Розглядають політичні емоції та емоційну політику. У рамках вивчення особливостей політичних емоцій досліджують те, як емоційні реакції, почуття й афективна динаміка формують міжнародні політичні процеси та їхні результати. Окреслюють різні ролі таких емоційних реакцій, як страх, гордість, гнів, надія й приниження, що впливають на формування в політичних лідерів тих чи тих реакцій на примус. Емоційна політика уособлює політичний дискурс і поведінку культивування, маніпулювання й/або імітації емоцій та емоційного вираження політичних цілей. У рамках цього напряму розглядають, зокрема, як за допомогою дискурсу можна викликати або представляти емоції в політичних цілях, способи стратегічного проектування політичних образів, або якими є особливості впливу популістської політики на відчуття невизначеності, тривоги та/або страху [5; 8; 7 й ін.].

Політика емоцій виникає там, де актори не згодні заперечувати та оскаржувати застосування, тлумачення й зміст правил почуттів і суперечок, що заслуговують на пріоритет [5]. Диференціюють політику емоційного обов'язку, політику емоційного права та політику емоційного захисту. Політика емоційного обов'язку виступає прагненням нав'язати вимогу цільовій групі або категорії акторів, щоб спонукати ті чи ті емоції.

У разі успішної імплементації зобов'язання перестають виглядати не політичними, а такими, що керовані здоровим глуздом. Політика емоційного права є прагненням отримати прерогативи почуттів для створення або захисту свободи відчувати чи не відчувати ті чи ті емоції за власним бажанням. Заяви про емоційні права можуть виникнути від переконань про те, що є справедливим, морально виправданим або просто природним. Слабша форма політики емоційного права не передбачає необхідність зусиль, щоб відчувати емоції, тоді як сильнішу, навпаки, характеризують претензійністю на емоції. У будь-якому вираженні політика емоційного права націлена на зовнішні очікування, норми та умови, які виступають неправомірним зазіханням на емоційну свободу. Політика емоційного захисту зосереджена на тому, емоції яких учасників політичних процесів заслуговують на увагу, повагу та пріоритет. Головні актори часто прагнуть посилити потенційний емоційний вплив на рішення, практику чи результат за допомогою соціально, морально й/або політично вагомих інтересів. На перший план, як зазвичай, виходять моральні претензії [5].

Емоції виступають центральним локусом колективної ідентичності. Національна ідентичність і національна форма, із якою вона пов'язана, є соціальними конструктами міжнародного політичного дискурсу, адже нації пов'язані не лише з потребами й бажаннями, але й емоціями, що їх відчують, нав'язують та/або від яких відмовляються. Позитивними емоціями можуть бути емоції радості й гордості, негативними – приниження та траур тощо [5].

Емоції також розглядають як такі, що впливають на прийняття політичних рішень. У ширшому спектрі емоції можна поділити на дві категорії – 1) невід'ємні й 2) побічні або випадкові. Невід'ємні емоції можуть набувати вигляду прогнозованих або очікуваних і спонтанних або неочікуваних. Прикладами прогнозованих або очікуваних емоцій можуть бути ситуації, коли особи, які приймають рішення, намагаються передбачити, як вони почуватимуть себе, якщо виконають ту чи ту дію: під час споглядання дипломатичного акту особа, яка приймає рішення, може змодельовати свої почуття за гіпотетичної ситуації зради іноземного партнера; особа, яка приймає рішення, може спробувати мінімізувати майбутній жаль, вибравши менш ризикований курс дії. Спонтанні або неочікувані емоції проявляються через споглядання тієї чи тієї ситуації й можуть істотно впливати на прийняття рішень (наприклад гнів, викликаний порушенням прав чи правил тим чи тим учасником міжнародних відносин, може призвести до ухвалення рішення не довіряти своїм дипломатичним партнерам). Побічні або випадкові емоції, хоча нормативно не пов'язані з

прийняттям рішень, однак є критичними для цього. Насамперед відносно стабільні диспозиційні атрибути (наприклад темперамент) можуть спровокувати ту чи ту реакцію на ситуацію. Крім того, не пов'язані між собою емоції можуть бути перенесені з попередніх ситуацій, навіть якщо вони не пов'язані з наявною проблемою (наприклад сувора політика президента Дж. Ф. Кеннеді, спричинена несподіваним китайським уторгненням до Індії, під час Карибської ракетної кризи могла вплинути на емоційність рішень, хоча й не була пов'язана з американсько-радянським протистоянням) [10].

Емоції є носіями того, що має значення для суб'єкта, оскільки пропонують нове бачення для вивчення ідентичності міжнародних відносин загалом, а також зовнішньої політики зокрема. У випадках порушення норми можуть проявлятися різні (навіть конфліктні) емоції (співчуття біженцям, але страх перед їхнім масовим напливом). Тут важливо пам'ятати, що в основу світової ідентичності покладено ідентичність кожного окремого громадянина, тобто те, як люди переживають свої емоції. Емоції можуть допомогти в розумінні динаміки прийняття рішень на міжнародній арені, зокрема в періоди емоційної нестабільності (яскравим прикладом може бути теперішнє зростаюче відчуття незахищеності через можливу ядерну загрозу й світову війну). Вивчення емоцій також важливе для пояснення непослідовностей реагування тих чи тих світових лідерів або інституцій (зокрема ЄС) на порушення норм на міжнародній арені (це може стосуватися непослідовності реагування ЄС на той самий тип порушення норм із різними діями у відповідь на кризу – анексію українського Криму у 2014 р. проти російського вторгнення в Україну у 2022 р. або чому одне й те саме порушення норм держави-члени ЄС сприймають по-різному – спостерігаємо розбіжності у відповідях західних і східних країн-членів ЄС на агресивну війну в Україні), або чому те саме порушення норми призводить до різних реакцій у різних географічних регіонах (різні практики ЄС у намаганні назвати геноцид геноцидом) тощо) [4; та ін.].

Виокремлюють три функціональні ролі емоцій у міжнародних відносинах. По-перше, у науково-дослідній літературі переконливо зазначають, що емоції використовують для легітимізації дискурсу політичних акторів і подальших дій у міжнародних відносинах, оскільки емоційні прояви слугують для формування сприймання та поведінки інших акторів і досягнення бажаних цілей. Відповідно до теорії емоційної дипломатії, емоції, виражені на державному рівні, є результатом тривалого процесу оцінювання за участю різних державних акторів, і ці емоційні прояви слугують для розв'язання проблем, надання підтримки або зміни

іміджу держави та навіть зміни характеру конкретних відносин. Тому емоційні прояви держав є навмисними стратегічними комунікаціями, спрямованими на досягнення конкретної мети в міжнародних відносинах. Цікавим надбанням є концептуалізація дипломатії гніву, дипломатії співчуття й дипломатії провини, кожна з яких має набір заздалегідь визначених стратегічних цілей: гнів уключає дискурс обурення та слугує для конструювання конкретних проблем як неприпустимих порушень у міждержавних відносинах; співчуття як відповідь на те, що інші держави постраждали від передбачуваних трагедій, передбачає прояви солідарності й слугує для зміцнення відносин із «жертвою»; провина передбачає відповідальність за ті чи ті правопорушення в міжнародних відносинах [4; та ін.]. По-друге, науково встановлено, що емоційні вирази в дискурсі слугують для побудови правил внутрішньогрупових почуттів. Світове суспільство підтримує так звану «культура емоцій», яка визначає, як повинні почуватися члени суспільства в різних ситуаціях. Відповідно до цього, емоційні реакції конструюють, виробляють, реконструюють, вивчають та успадковують у соціокультурному контексті, у підсумку формуючи культуру емоцій спільноти. Культура емоцій спирається на дві норми: правила почуттів і правила демонстрації. Правила почуттів стосуються емоцій, які люди повинні відчувати загалом або в конкретній ситуації (наприклад ситуація трауру). Правила почуттів є дуже політичними, оскільки вони включають відносини влади, ієрархії й оцінні судження. Правила демонстрації визначають, коли і яким чином емоції слід виражати в тій чи тій ситуації (наприклад ридання та горювання на похоронах). Ці дві норми формують ширшу культуру емоцій спільноти та керують тими чи тими реакціями на конкретні ситуації. По-третє, існують узагальнення, що емоції можуть відігравати важливу роль у керуванні політичною поведінкою. У цьому плані спостерігаємо вивчення емоцій як когнітивних фільтрів, тригерів тих чи тих дій, а також виконавців у керуванні політичними рішеннями та діями [5; 4 й ін.].

Для систематизування ролі емоцій у міжнародних відносинах потрібно також звернути увагу на трирівневий підхід, спрямований на розуміння емоцій і почуттів у зв'язку з іншими ключовими характеристиками міжнародних справ. Це 1) підкреслення важливості та пояснення схильності суспільств і їхніх членів до взаємодії на міжнародному рівні через систему не лише цінностей і норм, але й емоцій та почуттів; 2) роз'яснення специфіки міждержавних і внутрішньодержавних відносин, а також 3) вивчення зв'язку часу, пам'яті, емоцій і почуттів на міжнародній арені [3].

Вартим уваги є те, що дослідження міжнародних відносин як частини емоційної системи може стати вагомим кроком до соціально всеохопної й, відповідно до цього, більш задовільної концепції та аналізу міжнародної політики. Це може відбуватись у чотири етапи: 1) емоції та почуття, викликані міжнародними акторами, визначають цінностями, нормами, законами, розподілом влади та організацією, які, будучи з'єднаними в систему, формують стандарти поведінки, мислення та почуттів; 2) емоції, почуття й пов'язані з ними дії (колективні та індивідуальні, публічні й приватні) перебувають у зв'язку з домінуючою міжнародною культурою; 3) домінуючу культуру зазвичай асоціюють із культурою гегемонів влади того чи того періоду; 4) можливий розвиток цих етапів, що представлені в процесі змін у цій системі або навіть змін у системі/парадигмі міжнародних відносин [3].

Корисним може бути систематичне дослідження міждержавних та внутрішньодержавних відносин, уможливлене завдяки трирівневому аналізу. На рівні міждержавних відносин огляд емоцій і пристрастей, викликаних взаємодією між державними акторами, може слугувати відправною точкою для розробки типології різних емоційних режимів, які існують на міжнародній арені. У цьому можуть бути дві переваги. По-перше, таким чином можна показати, що почуття, які держави намагаються викликати у своїх членів через цінності й значення, мобілізовані для породження почуттів колективної ідентичності, сприяють мотивації поведінки, є багатшими та ширшими, ніж ті, до яких основна наука має тенденцію зводити міжнародну політику (ідеться, зокрема, про переслідування інтересів і прагнення безпеки), характеризуються темпоральним розвитком, відрізняються за формами політичних режимів (сучасні/архаїчні, західні/східні, демократичні/деспотичні тощо), за характером відносин (друзі або союзники/вороги, однакова влада чи ні) та термінами відносин (мир/війна). По-друге, на внутрішньодержавному рівні за допомогою визначення емоційних режимів конкретних суспільств із їхньою загальною організацією й субкомпонентами, уключаючи соціальні групи та членів, можна спробувати розробити типологію емоцій і почуттів. Це сприяло б висвітленню того, як конкретні емоційні (публічні/приватні) режими відповідають конкретним (публічним/приватним) режимам прав і різним типам суспільств із відповідними соціальними, економічними та політичними режимами. Крім того, можна об'єднати міждержавні й внутрішньодержавні відносини та проаналізувати їх у динамічний спосіб для оцінювання важливості їх взаємного впливу та пояснення особливостей еволюційних змін. Іншим способом може бути зосередження на країнах, які

займають центральне місце в міжнародному розподілі влади, і вивчення їх впливу на світову арену. Прикладом конкретного дослідження може бути те, як західні правові режими – національний суверенітет, економічні й індивідуальні права – разом із пов'язаними з ними емоційними режимами трансформують міжнародний ландшафт, у тому числі його емоційні виміри [3].

Третій підхід взаємопов'язує час, пам'ять, емоції та почуття. Серйозне ставлення до соціального середовища міжнародної політики й ролі, яку відіграють емоції та почуття, було б корисним за умови введення цих важливих аспектів до міжнародних відносин (спочатку на національному рівні, а тоді – на міжнародному). Динаміка в основі такого зв'язку може бути ключовим компонентом того, як актори (зокрема актори-держави), відповідно до міжнародного тиску, взаємодіють між собою, один з одним і своїм оточенням. Додатковим підходом є дослідження вибірковості влади та соціальних, нормативних й емоційних систем, на основі яких побудована міжнародна політика, оскільки культура минулого, зокрема в поєднанні з емоційною культурою, виходить із ситуації гегемонії влади та відображає занепокоєння того чи того гегемона відповідно [3].

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Отже, аналіз основних теоретичних і методологічних аспектів взаємозв'язку між емоціями та міжнародними відносинами дає змогу узагальнити, що соціальний, колективний і політичний характер емоцій допомагає зрозуміти не тільки колективне прийняття рішень, але й політичних дій, а також концептуалізувати емоції як форми дії, що здатні спонукати до політичних змін на світовій арені. Можна стверджувати про існування твердого консенсусу в галузі міжнародних відносин щодо вагомості значення емоцій для міжнародної й глобальної політики. Інтелектуальне коріння емоцій випливає з різних дисциплін, серед яких виділяють психологію, нейронауку, соціологію, історію та культурологію, і це розмаїття відображено в постійних науково-дослідницьких пошуках відповідних способів вивчення емоцій та їхніх політичних наслідків у сфері міжнародних відносин. Емоції, як фундаментальна і невід'ємна частина індивідуального й суспільно-політичного життя, убудовані в соціальні та/або культурні аспекти всіх світових середовищ і перебувають у тісному структурованому зв'язку з їхніми домінуючими інтересами, цінностями й прагненнями. Крім того, емоції внутрішньо пов'язані з

дискурсами та соціальними структурами, які формують світове суспільство. Виокремлюють два напрями вивчення емоцій у міжнародних відносинах: дослідження взаємозв'язку між індивідуальними та колективними емоціями та дослідження емоцій і їх зв'язку з динамікою та структурою владних інституцій. Науковці працюють над розкриттям різних видів емоційних практик, їхніх політичних наслідків і політичної боротьби в межах як мікро-, так і макрополітики в міжнародних відносинах. Іншими словами, повсякденна політика емоцій дає змогу досліджувати, хто може виражати емоції, які емоції сприймають як (не)правомірні чи (не)бажані, як та за яких обставин емоції поширюються. Перспективними напрямками наукових досліджень є концептуалізація емоцій як форм дії, що можуть спричинити вагомі політичні зміни на міжнародній арені.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Beattie, A. R., Eroukhmanoff, C. and Head, N. (2019) Introduction: interrogating the 'everyday' politics of emotions in international relations. *Journal of International Political Theory*, 1–16. doi:doi10.1177/1755088219830428
2. Emotions and foreign policy in global international relations: The West and the rest. *Symposium Abstracts*, 2022, 22 p.
3. Emotions in international politics. Beyond mainstream international relations. Ed. by Ariffin Y., Coicaud J.-M., & Popovski V., 2016, 416 p.
4. Gürkan, S., & Terzi, Ö. (2024). Emotions in EU foreign policy – when and how do they matter? *Journal of European Integration*, 46(5), 575–596. DOI: 10.1080/07036337.2024.2360697
5. Gustafsson, K., & Hall, T. H. (2021). The politics of emotions in international relations: Who gets to feel what, whose emotions matter, and the “history problem” in Sino-Japanese relations. *International Studies Quarterly*, 65(4), 973–984. <https://doi.org/10.1093/isq/sqab071>
6. Hutchinson, E. (2018). Why study emotions in international relations? *E-International Relations*, 1–4.
7. Koschut, S. (2022). Emotions and international relations. *Oxford Research Encyclopedia of International Studies*. Retrieved from: <https://oxfordre.com/internationalstudies/view/10.1093/acrefore/9780190846626.001.0001/acrefore-9780190846626-e-693>
8. Koschut, S., Hall, T. H., Wolf, R., Solomon, T., Hutchison, E., & Bleiker, R. (2017). Discourse and emotions in international relations. *International Studies Review*, 19(3), 481–508.
9. McDermott, R. (2007). Political psychology in international relations. *The University of Michigan Press*, 310 p.
10. Renshon, J., & Lerner, J. S. (2012). Decision-making, the role of emotions in foreign policy. *The Encyclopedia of Peace Psychology, First Edition*. Blackwell Publishing Ltd.

11. Sasley, B. (2013). Emotions in international relations. *E-International Relations*. Retrieved from: <https://www.e-ir.info/2013/06/12/emotions-in-international-relations/>

REFERENCES

1. Beattie, A. R., Eroukhmanoff, C. and Head, N. (2019) Introduction: interrogating the ‘everyday’ politics of emotions in international relations. *Journal of International Political Theory*, 1–16. doi:doi10.1177/1755088219830428 (in English).
2. Emotions and foreign policy in global international relations: The West and the rest, *Symposium Abstracts*, 2022, 22 p. (in English).
3. Emotions in international politics. Beyond mainstream international relations. Ed. by Ariffin Y., Coicaud J.-M., & Popovski V., 2016, 416 p. (in English).
4. Gürkan, S., & Terzi, Ö. (2024). Emotions in EU foreign policy – when and how do they matter? *Journal of European Integration*, 46(5), 575–596. DOI: 10.1080/07036337.2024.2360697 (in English).
5. Gustafsson, K., & Hall, T. H. (2021). The politics of emotions in international relations: Who gets to feel what, whose emotions matter, and the “history problem” in Sino-Japanese relations. *International Studies Quarterly*, 65(4), 973–984. <https://doi.org/10.1093/isq/sqab071> (in English).
6. Hutchinson, E. (2018). Why study emotions in international relations? *E-International Relations*, 1–4. (in English).
7. Koschut, S. (2022). Emotions and international relations. *Oxford Research Encyclopedia of International Studies*. Retrieved from: <https://oxfordre.com/internationalstudies/view/10.1093/acrefore/9780190846626.001.0001/acrefore-9780190846626-e-693> (in English).
8. Koschut, S., Hall, T. H., Wolf, R., Solomon, T., Hutchison, E., & Bleiker, R. (2017). Discourse and emotions in international relations. *International Studies Review*, 19(3), 481–508 (in English).
9. McDermott, R. (2007). Political psychology in international relations. *The University of Michigan Press*, 310 p. (in English).
10. Renshon, J., & Lerner, J. S. (2012). Decision-making, the role of emotions in foreign policy. *The Encyclopedia of Peace Psychology, First Edition*. Blackwell Publishing Ltd. (in English).
11. Sasley, B. (2013). Emotions in international relations. *E-International Relations*. Retrieved from: <https://www.e-ir.info/2013/06/12/emotions-in-international-relations/> (in English).

Матеріал надійшов до редакції 11.03.2025 р.